

Прокуратура України

ГЕНЕРАЛЬНА ПРОКУРАТУРА УКРАЇНИ

вул. Різницька 13/15, Київ-11, 01011

факс: 280-26-03

30.09.2016 № 08-12 в.п. 16
04-33/05-1382 від 12.09.16

**Верховна Рада України
Голові Комітету з питань
молодіжної політики, спорту та
туризму
Палатному А.Л.**

Шановний Артуре Леонідовичу!

Генеральною прокуратурою України розглянуто Ваш лист щодо парламентських слухань на тему «Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист».

У слуханнях візьме участь начальник управління ювенальної юстиції Романчук Роман Васильович (без виступу).

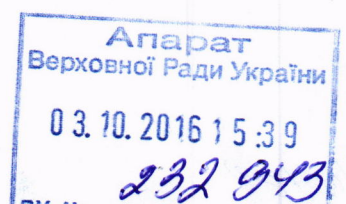
Також надається інформація про стан додержання прав дітей та вжиті органами прокуратури заходи щодо їх захисту для використання при підготовці парламентських слухань.

Додаток: інформація на 6 аркушах.

З повагою

**Заступник
Генерального прокурора України**

Є. Єнін

Інформація про стан додержання прав дітей та вжиті органами прокуратури заходи щодо їх захисту

Органи прокуратури України, комплексно застосовуючи надані повноваження, приділяють постійну увагу захисту прав і свобод дітей, а також інтересів дежави у цій сфері.

Упродовж 2016 року ювенальними прокурорами **забезпечено процесуальне керівництво у 5 тис. кримінальних проваджень стосовно неповнолітніх**. Вжито заходів до захисту прав дітей при проведенні оперативно-розшукової діяльності, досудового слідства, постановленні щодо них незаконних судових рішень. Переорієнтовано діяльність у цій сфері з репресивного на відновний характер відповідальності неповнолітніх.

Зокрема, процесуальними керівниками надано понад **1,5 тис.** вказівок, спрямованих на швидке, повне та неупереджене досудове розслідування кримінальних проваджень.

До суду направлено **2,9 тис.** обвинувальних актів, з яких **204** – з угодами про примирення та визнання винуватості, **98** клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності підлітків. Закрито **306** кримінальних проваджень щодо них.

Ювенальними прокурорами взято участь у розгляді судом понад **3 тис.** кримінальних проваджень. Забезпечено участь у перегляді в апеляційному та касаційному порядках **506** судових рішень, з них у **46** провадженнях ухвалено нові вироки. Суди апеляційної інстанції задоволено **300** апеляційних скарг прокурорів, за якими змінено вироки у **76** випадках. Підставами для ініціювання прокурорами перегляду судових рішень були істотні порушення вимог кримінального процесуального закону, права на захист, невідповідність висновків суду фактичним обставинам справи, неповнота судового розгляду тощо.

Унаслідок гуманізації кримінального судочинства **кількість засуджених у виховних колоніях має стабільну тенденцію до зменшення з 348 осіб, у т.ч. 221 неповнолітніх (станом на 01.01.2016), до 316, з яких 198 неповнолітніх (станом на 01.09.2016).**

Реагуючи на порушення прав дітей у слідчих ізоляторах, виховних колоніях, інших спеціальних установах, прокурорами розпочато **34 кримінальних провадження, звільнено 3 незаконно затриманих** за вчинення адміністративних правопорушень. Внесено **704 вказівки**, за результатами розгляду яких притягнуто до дисциплінарної відповідальності **262** службові особи органів Національної поліції, державної пенітенціарної служби, які неналежно виконували обов'язки щодо захисту ув'язнених та засуджених дітей.

Зокрема, за вказівкою Генеральної прокуратури України приведено у відповідність до санітарних норм 2 камери для утримання неповнолітніх у Київському слідчому ізоляторі, надано кваліфіковану медичну допомогу хворим ув'язненим.

За позовом прокуратури визнано протиправною бездіяльність Міністерства освіти і науки України щодо незабезпечення бюджетними коштами видатків на виплату стипендії неповнолітнім, які відбувають покарання у виховних колоніях та є учнями професійно-технічних училищ.

Наразі Кременчуцькою місцевою прокуратурою Полтавської області в інтересах неповнолітніх вихованців Кременчуцької виховної колонії пред'явлено 9 позовів щодо зобов'язання нарахування їм та виплати стипендії за минулий навчальний рік.

Ефективних заходів до захисту дітей та інтересів держави вжито органами прокуратури поза межами кримінального провадження. Зокрема, **засобами представництва поновлено права близько 12 тис. дітей на доступну освіту, охорону життя і здоров'я, відпочинок, житло, майно, соціальне забезпечення, працю тощо.**

За фактами розкрадання, привласнення та розтрата бюджетних коштів, виділених на утримання дитсадків, шкіл, незаконного відчуження майна цих установ, а також порушення прав дітей розпочато більше **200** кримінальних проваджень, пред'явлено позовів на суму майже **600 млн. гривень**.

Зазначені результати представницької діяльності прокурорів засвідчують, що всупереч вимогам Закону України «Про охорону дитинства» **органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, керівниками дитячих закладів, іншими уповноваженими органами не вжито дієвих заходів, спрямованих на збереження мережі дитсадків, шкіл, професійно-технічних і вищих навчальних закладів, оздоровчих таборів, допускається незаконне їх закриття, відчуження, передача в оренду дитячих установ, земельних ділянок, на яких вони розташовані.**

За даними Держстату, упродовж двох років при збільшенні кількості учнів мережа загальноосвітніх навчальних закладів скоротилася на 300 установ. У наявності лише 1 млн. місць у дитсадках на 1,3 млн. дітей відповідного віку. Як наслідок, не охоплено обов'язковою дошкільною освітою кожен п'яту дитину. Зменшилася кількість оздоровниць з 553 до 517 закладів, з них кожний сьомий не функціонує.

Прокурорами припинено понад 50 фактів незаконного відчуження закладів освіти та дитячих оздоровниць, вжито заходів щодо їх повернення в державну та комунальну власність.

Так, за позовом прокуратури м. Одеси витребувано із незаконного володіння приватного підприємства на користь громади міста приміщення дитячого садка № 75 площею 108 кв. м вартістю 1,2 млн. гривень.

Прокуратура Дніпропетровської області реагувала на незаконну передачу на баланс ПАТ з іноземними інвестиціями «Дніпропетровський олійноекстракційний завод» приміщення дошкільного навчального закладу вартістю 3,5 млн. грн., яке є державним майном. Крім того, завод надав заклад в оренду третім особам за ціною 2 тис. грн. на рік, замість 120 тис. грн. на місяць. Позов прокуратури задоволено, майно повернуто державі.

Перебуває на виконанні рішення суду за позовом прокуратури Київської області до Циблівської сільської ради, ТОВ «Дитячий заклад санаторного типу «Славутич» про визнання недійсними рішення ради, а також права власності за державою на майно дитячого санаторію вартістю 18 млн. гривень.

Поширення набули порушення при передачі в оренду будівель, приміщень державних і комунальних закладів освіти суб'єктам господарювання, діяльність яких не пов'язана з навчальним процесом.

Прокурори реагували на факти розміщення в закладах освіти майстерень, офісів, магазинів, туристичних фірм, перукарень, центрів із ремонту техніки, операторів кабельних мереж тощо. Ними заявлено **255** позовів про визнання недійсними договорів оренди майна цих установ площею понад **18** тис. кв.м.

Незважаючи та вжиті прокурорами заходи представницького характеру, регіональними відділеннями Фонду державного майна України по Дніпропетровській, Київській, Рівненській, Херсонській та інших областях допускаються факти повторного укладання незаконних договорів оренди, не контролюється їх виконання та правильність розрахунку орендної плати.

Так, за позовом прокурора визнано недійсним договір оренди, яким передано в користування ФОП Охнюк Н.В. приміщення професійного училища № 22 м. Сарни Рівненської області та зобов'язано його звільнити. Володіючи інформацією про незаконність указанного договору, у 2016 році РВ ФДМУ по Рівненській області уклало з цим же підприємцем аналогічний договір оренди. Наразі прокуратурою повторно вжито заходів щодо його розірвання.

Непоодинокими є випадки встановлення заниженої ставки орендної плати за майно об'єктів освіти. Зокрема, управлінням комунального майна та приватизації Харківської міської ради укладено додаткову угоду про зниження вдсятеро ставки орендної плати за приміщення площею 1456 кв. м. Ці дії призвели до несплати до міського бюджету понад мільйона гривень. За позовами прокуратури зазначену угоду скасовано, а кошти стягнуто. Стосовно службових осіб управління комунального майна та приватизації розпочато кримінальне провадження.

На такі самі порушення закону реагували прокурори Дніпропетровської, Запорізької, Львівської, Миколаївської, Сумської, Тернопільської, Харківської областей та м. Києва, якими пред'явлено **56** позовів про стягнення заборгованості зі сплати орендних платежів на загальну суму **11** млн. гривень.

Попри обмежене фінансування поширеними залишаються порушення законодавства при використанні бюджетних коштів, виділених на придбання устаткування, вугілля, послуг з харчування, будівництво або ремонт дитячих установ, проведенні процедур закупівлі товарів, робіт, послуг. На захист інтересів держави у цій сфері прокурорами пред'явлено **42** позови на суму **92** млн. гривень.

Через відсутність контролю уповноважених органів у порушення вимог ст.ст. 125, 126 Земельного кодексу України не забезпечено державну реєстрацію права постійного користування земельними ділянками

більшості з близько 40 тис. діючих навчальних, оздоровчих та лікувальних закладів, що створює передумови для їх незаконного відчуження.

Прокурорами встановлено **факти протиправного змінення цільового призначення, передачі в оренду, використання не за призначенням земельних ділянок загальною площею близько 5 тис. гектарів**. На усунення цих порушень пред'явлено **65** позовів на суму **134** млн. гривень.

Так, земельну ділянку спеціалізованого ліцею-інтернату Хмельницької області площею 1,3 га, яку не зареєстровано у встановленому порядку, передано приватній фірмі за договором суперфіцію для будівництва житлового будинку. Водночас згідно зі ст. 63 Закону України «Про освіту» вказану ділянку заборонено використовувати не за призначенням. На захист інтересів держави прокуратурою заявлено позов про визнання договору недійсним.

У Волинській, Донецькій, Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Луганській, Одеській, Рівненській, Харківській, Херсонській та Хмельницькій областях протиправно передано землі професійно-технічних та інших державних навчальних закладів для здійснення господарської діяльності.

Зокрема, директором ДПТНЗ «Лебединське ВПУ лісового господарства» Сумської області з ТОВ «Сумбуд-Агро» укладено договір про надання послуг на земельній ділянці училища площею 274,2 га вартістю близько 7 млн. грн. Заклад передав підприємству також споруди, права на врожай, продукти тваринництва, отримані за цією угодою, ще й погодився щоквартально сплачувати орендарю бюджетні кошти в сумі 51 тис. грн. Прокуратурою вжито заходів до визнання договору недійсним у судовому порядку, розпочато кримінальне провадження за ч. 2 ст. 364 КК України.

Засобами представницького характеру **прокурори реагували на факти незаконного позбавлення соціально незахищених категорій дітей житла, соціальних виплат, стипендії, винагороди за виробничу практику, харчування, порушення їхніх прав на приватизацію, отримання спадкового майна, безпечні умови пересування, вільний доступ дітей-інвалідів до помешкань, навчальних закладів тощо**.

Так, на захист соціально незахищених категорій студентів та учнів, яким не виплачувалась стипендія у порядку та розмірах встановлених законом, прокурорами пред'явлено **87** позовів на суму понад **800 тис. гривень**. Наразі судами розглянуто та задоволено 46 таких позовів на суму 475 тис. гривень.

За позовом прокуратури Черкаської області надано спеціально пристосоване житло родині С., яка виховує дитину-інваліда.

Внаслідок застосування представницьких повноважень Волноваською місцевою прокуратурою Донецької області у будинку, де проживає дитина-інвалід О., яка не може самотійно пересуватися, проведено ремонт ганку та встановлено пандус.

Особливу увагу звернуто на захист прав дітей, батьки яких загинули під час виконання бойових завдань у зоні проведення антитерористичної операції. Так, за заявою Запорізької місцевої прокуратури № 1 судом встановлено факт

наявності у дитини батька, який загинув під час виконання обов'язків військової служби, що в подальшому надасть їй можливість отримувати соціальні виплати та державні пільги.

Через бездіяльність керівників окремих навчальних закладів випускники із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, не отримують одноразову грошову допомогу відповідно до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

У судовому порядку зобов'язано навчальні заклади виплатити дітям ці кошти. Усього на їхній захист пред'явлено **162** таких позови на суму **1,3 млн. грн.**, розглянуто та задоволено 96 позовів на суму 723 тис. гривень.

Службами у справах дітей послаблено контроль за збереженням майна дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за отриманням ними грошових виплат, аліментів, спадку.

Зокрема, через несвоєчасне оформлення спадкового майна дитині-сироті з м. Кременчука Полтавської області квартиру його померлої матері продано. За позовом прокуратури договір купівлі-продажу визнано недійсним. На сьогодні прокуратура звернулася до суду з позовом про визнання права власності на квартиру за дитиною у порядку спадкування та витребування житла з чужого незаконного володіння.

Лише за позовом Конотопської місцевої прокуратури (Сумська область) за дитиною-сиротою Г. визнано права власності на частину житлового будинку та 5 земельних ділянок вартістю понад 300 тис. грн. в порядку спадкування. Водночас орган опіки та піклування з 2010 року не вживав заходів до захисту цих прав дитини.

За таких же підстав Володимир-Волинським місцевим прокурором (Волинська область) поновлено право дитини-сироти Д. на земельний пай площею 2,67 га, вартістю 111 тис. грн. Опікун та служба у справах дітей бездіяли з 2011 року.

Опікунською радою Озірнянської сільської ради Київської області надано дозвіл на відмову п'яти дітей-сиріт від спадщини (земельний пай вартістю понад 80 тис. грн.) на користь опікуна. Оскільки вказана відмова є нікчемною та порушує майнові права дітей, прокурор звернувся до суду з позовом про визнання права власності на вказане майно за неповнолітніми, який задоволено.

За скаргою прокуратури Черкаської області скасовано рішення суду про визнання права власності на земельну ділянку площею понад 15 га за одним спадкоємцем в той час, як право на цю спадщину мали ще п'ятеро дітей-сиріт. Вказане стало підставою для звернення прокурора з позовом про визнання права власності на решту спадкового майна за дітьми.

Усього за результатами розгляду позовів прокурорів дітям відшкодовано майна та коштів на суму **32 млн.** гривень.

Також з метою недопущення порушення прав дітей та інтересів держави прокурорами здійснено вступ та забезпечено участь у майже **3,7 тис.** справ за позовами інших осіб.

Зазначені результати діяльності органів прокуратури засвідчують про поширеність порушень прав дітей, насамперед дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, обов'язок щодо забезпечення яких покладено на державу.

Зважаючи на набрання чинності змінами до Конституції України, згідно з якими органи прокуратури позбавлено повноважень представництва інтересів громадян, зокрема дітей, необхідно посилити вимогливість до уповноважених центральних та місцевих органів виконавчої влади, насамперед служб у справах дітей, центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги щодо ефективного виконання ними своїх повноважень у сфері захисту прав таких дітей.

**Управління ювенальної юстиції
Генеральної прокуратури України
28.09.2016**